

Prædiken af Morten Munch
Søndag Septuagesima / 1. feb. 2015
Tekst: Matt 20,1-16

NÅDENS URIMELIGHED

Først og sidst

Vi hører om en vingård, hvor nogle medarbejdere er i gang fra den tidlige morgenstund. Andre kommer til formiddagskaffen kl. 9, atter andre til kl. 12 frokost, nye arbejdere slutter sig til ved eftermiddagskaffen kl. 3 – og til sidst bliver nogle hyret kl. 5 om eftermiddagen lige før lukketid (svarende til 11. time i den mellemøstlige regnemåde).

Da det kort tid efter var lønningstime, blev de sidst ankomne stillet op først i køen, og de først ankomne sidst. Allerede her må de først ankomne have undret sig. Hørte de ikke til de mest trætte og svedige?

Nu skulle de også stå i kø – og kunne se de friske arbejdere, der var kommet lige før lukketid, gå hjem først – ovenikøbet med den samme lønsum, de selv havde fået stillet i udsigt efter en hel dags arbejde.

Som de stod der i køen, voksede deres forventning til en særlig bonus, et ekstra honorar. Ellers gav det ingen mening. Alt andet ville være urimeligt.

Barmhjertighedens urimelighed

Men urimeligheden fastholdes. Der kommer ingen udjævning af urimeligheden – for det handler om nådens og barmhjertighedens urimelighed, Guds ødselhed overfor den der ikke har meget at komme med af egne fortræffeligheder.

Når forargelsen springer os i øje og hjerte, viser det, at vi tænker os selv blandt morgenholdet, dem der fortjener mere end visse andre, der ikke har vist samme ansvarlighed overfor livet, som vi har gjort.

Hvad enten vi er mere flittige, dygtige, ydmyge, beskedne eller selvudslettende, er vi dog stolte af det, vi er mere.

Vi er som mennesker vant til at vinde vores stolthed ved at vinde over andre. Selvværd er gjort til mereværd.

Hvis vi i stedet identificerer os med aftenholdet, der med sig selv vidste, at en hel dagsløn var ganske ufortjent, ville vi ikke stå tilbage med krænket retfærdighed, men med dyb taknemmelighed.

En læreplads bag i køen

Hvordan vi reagerer på lignelsen, viser hvem vi ubevidst identificerer os med. Når vi tænker os selv først i køen, stilles vi bag i køen – her får vi en læreplads, fordi der er noget vi skal tænke over.

Vi skal lære at se med Guds øjne, hvor de første er de sidste og de sidste er de første. Vi får stillet spørgsmålet, hvorfor vort øje er ondt, fordi Gud er god; hvorfor vi er smålige, fordi Gud er gavmild.

Måske får vi øje på en skjult misundelse i vort sind, som er en frugt af sammenligningens forbandelse. Måske får vi øje og hjerte for dem foran i køen; ser dem som hele mennesker, der - hvis de kom hjem med mindre end en dagsløn - ikke ville være i stand til at brødføde familien. Mon ikke det var sådan, vingårdsejeren så dem?

I lignelsen bliver ingen snydt. Ingen får for lidt. Hvis der er et problem, består det i, at nogen får for meget. Det er godhedens problem, der udstiller misundelsen i dens smålighed.

En af de første bibelske beskrivelser af det syndige menneske er det misundelige menneske; jeg tænker på Kain der i misundelse sammenligner sit offer med sin bror Abels offer og ender med at tage livet af sin bror.

I menneskelig tankegang er det nærliggende, at den første også bør have et fortrin. Senere i Matt 20, hvor vores tekst er taget fra, spørger Zebedæussønnernes mor, om hendes sønner kan få tildelt pladserne til højre og venstre for Kristus i hans rige – hendes sønner Jakob og Johannes var jo blandt de første, som Jesus kaldte.

De var også blandt de tre, der var udvalgt til at være med Jesus på forklarelsens bjerg (prædiketeksten fra sidste søndag).

At en mor er ambitiøs på sine sønners vegne behøver ikke kun udlægges negativt; det kan også være noget positivt. Og hendes ønske er ikke grebet ud af ingenting, for lige forud for vores tekst har Jesus lovet de 12 disciple at få sæde på 12 troner med dommermyndighed over Israels 12 stammer.

Guds domsmåde: Den større retfærdighed

Set i det lys kan vi forstå lignelsen om arbejderne i vingården som en udlægning af Guds domsmåde og det herredømme eller gudsrige, der på så mange måder er et omvendt rige. Det er den regeringsmåde, disciplene må lære for at kunne tage del i Guds herredømme.

Her gælder ikke millimeter-retfærdighed; her går nåde forud for ret og udelukker menneskets selvretfærdighed. Her befries vi for at skulle retfærdiggøre og hævde os selv på andres bekostning. Nådens herredømme er det nye og det særlige i Guds rige.

Det betyder ikke, at vi skal afskrive den menneskelige retfærdighedssans. Den er på mange måder gudgiven og indgår i en sund psykologisk make-up: en til dig og en til mig; det ligger dybt i os fra barn af.

Jesus kæmpede for social retfærdighed; han løftede de fattige til ny værdighed; han fremhævede kvinder og børn som forbilleder; det samme gjorde han ved personer af ikke-jødisk herkomst.

Ordsprogenes Bog i Det gamle Testamente understreger igen og igen, at vi ikke skal snyde på vægten. Der skal ikke files med lodder og målebægre. Der skal være lighed for loven. Der findes ikke en bog i biblen, der anvender begrebet retfærdighed så hyppigt som Ordsprogenes Bog, men samtidig beskriver bogen det retfærdige menneske som et gavmildt menneske, der hellere giver end modtager.

Det giver os i lille format et billede af Guds form for retfærdighed, som er større end det, der handler om: en til dig og en til mig.

Guds retfærdighed er kaldt en anderledes og fremmed retfærdighed, en større retfærdighed, fordi den ikke lader sig indsnævre til gengældelsens lov, men udvides og gennemtrænges af kærlighedens lov.

Guds retfærdighed er ikke begrænsende for hans godhed.

Guds retfærdighed finder sin højeste definition i Kristus. Derfor er Gud med Paulus' ord retfærdig, når han retfærdiggør uretfærdige ved at tilregne dem Jesu retfærdighed og tilkende dem nådens gave ved tro uden gerning.

I lignelsen om arbejderne i vingården ser vi hele evangeliet i fortællingens sammentrængte og provokerende form.

Kærligheden ophæver løntanken

Fokus er på vingårdsejerens godhed, ikke på den opgave, som arbejderne får betroet i vingården. Det sidste, opgaven, får fokus i en anden lignelse; den om de betroede talenter, hvor der også er indbygget en forskellighed i den leverede indsats – ikke i form af arbejdsdagens længde, men i form af størrelsen af de betroede midler, og hvad den enkelte gør med det betroede.

Hvis det at få givet en opgave i vingården eller få betroet nogle talenter handler om at leve et liv i kærlighed til næsten, bliver det komisk at ville have merbetaling og særlige modydelser.

Den kærlighed, der er udført under synspunktet belønning, er ikke kærlighed. Derfor kommer løntanken til kort i mødet med kærlighedens livsopgave, som den er rakt til os – og den kommer til kort i mødet med Guds frelsende kærlighed, evangeliets omfavelse af både de første og de sidste og enhver, der vil lade sig omfavne og ikke stiller sin merværdi hindrende i vejen for Guds frie gave.

Hvem ligner vi i lignelsen?

Hvem identificerer vi os med i lignelsen, de første eller de sidste, dem på morgenholdet eller dem på aftenholdet?

Tænk vi som de første: Nej, hvor er det uretfærdigt! (at den og den kommer så let til tingene)

Eller tænk vi som de sidste: Sikke en glædelig overraskelse! (at jeg får tildelt Guds velbehag ufortjent)

I det sidste tilfælde er fokus på Guds overflydende godhed og barmhjertighed – et fokus der befrier os fra løntankens og sammenligningens kviksand.

Enten *under* vi andre Guds velsignelse eller vi *misunder* dem den.

Det er godt, at det ikke er os, der bestemmer over Guds kærlighed og skal uddele den i portionsanretninger. Den strækker sig med samme styrke ud mod ethvert menneske, uanset moralsk habitus. Det er et helligt mysterium, som vi heldigvis ikke kan ændre, men må lade os forme af.

Amen.